

JOHANNES SIVERTSEN

Toubab

9. april - 15. maj 2021

Toubab (Baoulé), 2021
 Olie på lærred, 27 x 33 cm

Værket viser en såkaldt *Toubab*- eller *colon*-skulptur, skabt af Baoulé-folket i Elfenbenskysten i 1970'erne. Denne skulptur er en afbildning af den arketypiske hvide mand med kamera og tropehjelm, udskåret i træ og bemalet med vegetabilsk pigment.

Toubab-skulpturerne er en del af en billedtradition, der fandtes længe før kolonitiden, men som indkorporerede billedet af den hvide kolonisator i sin motivkreds, da han dukkede op. Motivet kan findes igennem hele kolonitiden, men produktionen eksploderede i perioden efter afviklingen af kolonierne, og nogle kunsthistorikere mener, at skulpturerne til dels er fremstillet med henblik på hvide turister.

Toubabs, 2021
 Olie på lærred, 65 x 54 cm

Trompe l'oeil-maleriet består af en sammenstilling af flere billeder, der alle viser konkrete eksempler på *Toubabs*.

Øverst til venstre er det officielle fotografi af Pierre Savorgnan de Brazza; den franske opdagelsesrejsende, der koloniserede Fransk Congo. Brazza var erklæret pacifist, og er berømt for at have etableret kolonien uden blodsudgydelse og efter aftale med den lokale Kong Illoy Loubath Imumba Ier. Brazza lovede den lokale konge beskyttelse mod at blive indlemmet i Belgisk Congo, der var under etablering i samme periode. I koloniens første år fungerede Brazza som guvernør, men han blev afsat i 1897, da man ikke mente, at kolonien var produktiv nok.

I midten af værket finder vi det officielle portræt af Henry Morton Stanley; en britisk-amerikansk opdagelsesrejsende, hvis ekspeditioner i Centralafrika muliggjorde Leopold II's erobring af Belgisk Congo. Stanley havde, modsat Brazza, ry for at føre krig imod lokalbefolkningen og spille områdets forskellige grupperinger ud imod hinanden.

I højre hjørne ses et reklametryk, produceret af den franske stat i 1930'erne. Tegningen viser to uniformerede, hvide mænd, der køber frugt af en lokal på et marked. Under billedet står der

Peder Skrams Gade 13
DK-1054 Copenhagen K
www.specta.dk
+45 3313 0123
specta@specta.dk

'Voyage' - 'Rejs ud'. Formålet med billedet var at anspore unge franskmænd til at bosætte sig i kolonierne eller melde sig til den franske flåde, ved at tegne et billede af det gode liv i de franske kolonier: solskin, eksotisk mad og spændende interaktioner med de lokale. Le Ministere des Colonies (Koloni-ministeriet) havde på daværende tidspunkt monopol på billedproduktion fra og om kolonierne.

Den franske geograf og forfatter Sylvie Brunel har lavet komparative analyser af propaganda fra kolonitiden og nutidige reklamer fra NGO'er som eksempelvis Care. Hun konkluderer, at de to billedtyper bruger samme visuelle sprog, samme motiver og samme argumentation om de eksotiske lokale, der skal reddes af et (neo-)kolonialt projekt.

I maleriets venstre side ses Jason Russell; en amerikansk dokumentarfilminstruktør, der står bag filmen og SoMe-kampagnen *Kony 2012*. Kampagnens formål var at sætte fokus på den ugandiske militsleder og krigsforbryder Joseph Kony, der fortsat var på fri fod. *Kony 2012* var den første video på YouTube, der nåede en million likes.

Kampagnen er siden blevet kritiseret af blandt andet den nigeriansk-amerikanske intellektuelle Teju Cole som et eksempel på *White Savior Industrial Complex*. Han pointerer, at kampagner som *Kony 2012* er udtryk for den samme ide, som ligger til grund for koloniseringen: At hvide mennesker må træde til og løse de problemer på det afrikanske kontinent, som lokalbefolkningen ikke selv formår at tage hånd om.

Maleriet gengiver et pressefoto af Russel med et fattigt sort barn i armene. Motivet er et eksempel på det, Sylvie Brunel kalder *charity business*, hvor celebrities iscenesætter deres velgørenhed for et kamera, med sorte børn som staffage.

Nederst i midten af maleriet er en plakat fra tegneserien Congo Bill. Karakteren Congo Bill optræder første gang i *More Fun Comics #56* i 1940, og er en hvid heltefigur i uniform og tropehjelm, der kæmper mod junglens dyr og lokale stammer for at redde en hvid kvinde.

I maleriet højre hjørne ses halvdelen af et privatfoto taget af franske soldater i Marokko under Rifkrigen i 1922. Fotografiet viser en soldat, der poserer med det afhuggede hoved af en berbisk oprører. Praksis med at hugge hovederne af fjender, typisk for at placere dem i vejkanten til skræk og advarsel, var udbredt i de Nordafrikanske kolonier. I 2020 returnerede den franske stat en kasse med 24 kranier til begravelse i Algeriet, efter de havde været opbevaret - og i perioder udstillet - på Musee de l'Homme i Paris siden kolonitiden.

Photographer, 2021
 Olie på lærred, 27 x 33 cm

Arthur Radclyffe Dugmore var en anerkendt britisk fotograf, kunstner, jæger og naturvidenskabsmand. Portrættet stammer fra hans bog *Camera Adventures in the African Wilds* fra 1910, der dokumenterer hans rejser i Britisk Østafrika, samt hans observationer af dyre- og planteliv i kolonien.

Værket formidler en historie om vestlig vidensproduktion i kolonitiden, hvor kunstneriske fortolkninger og videnskabelige observationer gik hånd i hånd. I portrættet peger Dugmores riffels imod samme objekt som hans kamera, og værket antyder, at den, der har definitionsmagten og skaber billeder af den anden ofte er den samme, som destruerer ham.

Study for a collective portrait of Leopold II (l'arbre qui cache la foret?), 2021
 Olie på lærred, 33 x 27 cm

Den belgiske konge Leopold II var kolonisator og privat enejer af Congo Free State i perioden 1885-1908, hvor kolonien var kendt for sin brutale behandling af lokalbefolkningen. Man mener i dag, at op imod 50 procent af befolkningen døde som direkte eller indirekte konsekvens af det tvangsarbejde, de blev pålagt i kolonien, og i 1908 overgik Congo Free State til den belgiske stat efter internationalt pres.

Indenfor de seneste år har det belgiske parlament besluttet at fjerne statuerne af Leopold II fra det offentlige rum, og i stedet placere dem på museer, hvor de kan 're-kontekstualiseres'. Den specifikke statue i billedet står dog fortsat i byrummet i Bruxelles, og blev i forbindelse med en Black Lives Matter-demonstration i 2020 bemalet.

Billedet viser statuens ansigt efter bemalingen, hvor rød farve løber som blod fra figurens øjenhuler. Motivet er malet i øjenhøjde - frem for i det frøperspektiv, statuen er tænkt til at opleves fra - og i mindre skala, ikke ulig et mugshot.

Værket har undertitlen *l'arbre qui cache la foret?*, der kan oversættes til *træet, der skjuler skoven?* Ved Berlinkonferencen i 1884-85 indgik de europæiske kolonimagter en aftale om at overdrage Congo Free State til Leopold II for at sikre frihandlen omkring Congo-bassinet. Congo Free State

blev til med en blåstempling fra de omkringliggende kolonimagter, der - som Pierre Savorgnan fastslog i sin rapport fra Fransk Congo - ikke nødvendigvis administrerede deres kolonier med større hensyn til lokalbefolkningen. Leopold II satte aldrig selv fod på det afrikanske kontinent.

The final journey of Savorgnan de Brazza, 2021
 Olie på lærred, 27 x 33 cm hver.

Værket består af to malerier, der omhandler Pierre Savorgnan de Brazzas hjemrejse fra Fransk Congo i 1905.

Brazza havde i 1880 etableret Fransk Congo baseret på ikke-voldlige principper og efter aftale med den lokale konge. I koloniens første år fungerede Brazza som guvernør, men han blev afsat i 1897, da man ikke mente, at kolonien var produktiv nok. I 1905 begyndte der at gå rygter om, at levevilkårene i kolonien var kraftigt forværrede, og uafhængige observatører sammenlignede Fransk Congo med den berygtede belgiske koloni mod øst. Protesterne mod behandlingen af lokalbefolkningen i kolonien kulminerede, da to franske officerer blev taget i at henrette en lokal mand med en dynamitstang.

Brazza blev udsendt af den franske stat for at udfærdige en rapport om situationen. Man har formentlig forventet, at han ville se på kolonien - som i udgangspunktet var hans eget livsværk - med milde øjne, men Brazza påbegyndte sin hjemrejse som en desillusioneret mand. I de breve, han sendte hjem, fortalte han om systematiske overgreb på lokalbefolkningen og et embedsværk i kolonien, der forsøgte at obstruere hans undersøgelser. Brazza døde på mystisk vis på rejsen hjem til Europa, og vedvarende rygter vil vide, at han blev forgiftet. Hans rapport blev skrinlagt og først offentliggjort i 2014.

Flodbåden i billede nummer to er af den type, man rejste med på Congofloden og refererer dermed også indirekte til Joseph Conrads roman *Mørkets Hjerter* fra 1899, ligesom begge værker indeholder en skjult reference til Hans Holbeins værk *The Ambassadors* fra 1533.

Gerboise, 2021
 Olie på lærred, 41 x 33 cm

Baggrunden for værket er et pressefoto, der viser rygvendte soldater, som observerer en atomprøvesprængning i den algierske del af Sahara. Man foretog 13 sprængninger i perioden 1960-66, hvilket vil sige både under og efter den fransk-algeriske uafhængighedskrig.

Prøvesprængningerne blev dengang vurderet som ufarlige, men senere er mange af de soldater, der var til stede, døde af eftervirkningerne af radioaktiv stråling. Et enormt område i Sahara er efter sprængningerne blevet ubeboeligt på grund af radioaktivitet, og skyerne fra sprængningerne fløj tværs over hele Vestafrika og op til den sydlige del af Spanien.

Berlin, 2021
 Olie på lærred, 41 x 33 cm

Ved Berlinkonferencen i 1884-85 reguleredes den europæiske kolonisering og handel på det afrikanske kontinent. Konferencen omtales ofte som 'dengang, man delte det afrikanske kontinent op med en lineal', men det er langt fra sikkert, at det er foregået sådan i praksis. Billedet med linealen skal nok snarere forstås sådan, at man trak grænser, der ignorerede naturlig grænsedragning for i stedet at tilgodese europæiske interesser.

Konferencen fandt sted i Berlin den 15. november 1884 med deltagelse af Tyskland, Østrig-Ungarn, Belgien, Danmark, Frankrig, Storbritannien, Italien, Nederland, Portugal, Rusland, Spanien, Sverige-Norge, det Osmanniske Rige og USA. Konferencen førte efter længere tids forhandlinger til generalakten for Afrika, der godkendte etableringen af Congo

Free State som en privat koloni, sikrede handelsfrihed i området ved Congo-bassinet, åbnede floderne Niger og Congo for skibsfart og forbød trans-atlantisk slavehandel. Desuden stadfæstede konferencen staternes ret til at etablere kolonier.

Afskaffelsen af slaveriet var blandt de vigtigste argumenter for at retfærdiggøre koloniseringen af Afrika. Ved etableringen af kolonierne befriede man lokale slaver, men fandt ret hurtigt andre måder at bruge tvangsarbejdere til at udvinde ressourcer i kolonierne.

Soldier & landscape with napalm (Algeria), 2021

Olie på lærred, 41 x 33 cm

Billedet viser en fransk soldat, der kigger ud over et landskab i Algeriet. På himlen bag ham ses en sky af napalm, der blev anvendt af den franske hær til at bekæmpe oprørere i landdistrikterne under den fransk-algeriske uafhængighedskrig i 1954-1962. Billedet er skabt på baggrund af et privatfoto taget af de franske soldater.

Napalm blev anvendt til at brænde hele landsbyer ned på en gang i de franske kolonier i Indokina, Cameroun og Algeriet. Napalm-angrebene havde karakter af kollektiv afstraffelse af byer, der husede oprørere og modstandsfolk.

Expedition, 2021

Olie på lærred, 33 x 27 cm

Billedet er skabt på baggrund af et privatfoto, der viser fransk militær på ekspedition i det sydlige Algeriet i 1960'erne. Det foto, der ligger til grund for maleriet er taget under den fransk-algeriske uafhængighedskrig, hvor man fortsatte det koloniale projekt i området.

Før koloniseringen af området gik traditionelle handelsruter igennem Sahara på tværs af kontinentet. Da europæerne kom til, nedlagde man de traditionelle handelsruter ind i landet og etablerede nye ruter, der gik fra midten af kontinentet ud imod havene, hvorfra ressourcerne kunne sejles mod Europa. Disse nye handelsruter blev grundlaget for den infrastruktur, man stadig finder mange steder på det afrikanske kontinent. Den franske hær begyndte først at udforske Sahara, da man begyndte at søge efter olie i 1960'erne, og det er også i denne

periode, man begynder at etablere en egentlig infrastruktur igennem ørkenen, så man kunne transportere olien ud til havet.

Motivet er blevet en del af den kollektive visuelle kultur igennem reklamer. Mange ekspeditioner i Sahara var på det tidspunkt sponsoreret af producenter af lastbiler og firhjulstrækkere, der brugte billederne til at illustrere produkternes kvalitet under svære klimatiske forhold. Samme motiv kender vi fra et racerløb som Paris-Dakar, der løber fra den franske hovedstad igennem de tidligere franske kolonier i Nordafrika til hovedstaden i Senegal.

Hammock, 2021
 Olie på lærred, 33 x 27 cm

Billedet viser en hvid mand, sandsynligvis en fransk soldat, der bliver båret i en hængekøje af to lokale i Fransk Dahomey i 1910'erne. Udgangspunktet for billedet er et privatfoto, der er blevet brugt som postkort, som man har sendt hjem til Europa fra kolonierne.

Billedet er stereotyp for tiden og motivet kan genfindes i populærkulturen, fx i tegneserien Tintin. Det fortæller en idealiseret historie om lokalbefolkningens beundring og taknemmelighed overfor den hvide mand, der bragte civilisationen til Afrika.

Inden kolonitiden blev samme type hængekøje brugt af lokale konger, der blev båret af slaver. I overensstemmelse med Berlinkonferencens bestemmelser befriede de europæiske

kolonisatorer lokale slaver, men bibeholdte symboler på slaveri, fx hængekøjen. I Brazza-rapporten, der endelig blev offentliggjort i 2014, kan man læse, at de lokale arbejdere, der dyrkede plantagerne eller bar rundt på koloniherrerne i Fransk Congo, oftest var mænd hvis koner og børn var interneret i fangelejr, indtil de havde udført tvangsarbejde, som gjorde det ud for det man skulle betale i skat til den franske besætter.

Yoruba Mask, 2021
 Olie på lærred, 33 x 27 cm

Toubab-skulptur lavet af Yoruba-folket i Benin på et ikke nærmere bestemt tidspunkt i 1900-tallet. Masker som denne bruges i et shamanistisk ritual kaldet *Gelede*, der også spiller en vigtig rolle i den mundtlige historiefortælling. I Vestafrika taler man om *counteur africain*; det, at folkets historie bliver formidlet mundtligt. Derfor siger man også, at når en gammel mand dør, er det som et bibliotek, der brænder.

I denne maske er billedet af den hvide Toubab i hængekøjen udskåret på toppen. Der er flere teorier om, hvorfor den hvide mand er afbilledet i masken, men man ved ikke med sikkerhed, hvilken rolle motivet spiller.

Fotografiet af skulpturen, som ligger til grund for værket, stammer fra den franske antropolog Nicolas Menuts udgivelse

L'Homme Blanc, der er en samling af oprindelige folks billeder af den hvide mand.

Congo, 2021
 Olie på lærred, 41 x 33 cm

Billedet viser en moderne, åben guldmine i minedistriktet Kibali i DR Congo, som er Afrikas største mineområde. Minedriften i Kibali trækker tråde tilbage til Congo Free State, hvor australske guldgravere fandt guld i 1903. Herefter har minedriften været uafbrudt, dog med en lille nedgang i udvindingen i 1960'erne, hvor DR Congo efter en del uroligheder blev selvstændigt, og igen i 1980'erne og 90'erne, hvor voldsomme borgerkrigs-lignende kampe prægede området.

Minerne i Kibali drives af enorme multinationale selskaber ejet af udenlandske aktionærer - hovedaktionærerne i denne specifikke mine er

canadiske. Minerne i nutidens Congo illustrerer afrikanske intellektuelle som Kwame Nkrumah og Achille Mbembes teorier om, at (neo-)kolonialisering er en manifestation af global kapitalisme, men allerede i Brazzas rapport kunne man læse, at krænkelser af lokalbefolkningen i Fransk Congo primært blev foretaget af de virksomheder, der administrerede kolonien for den franske stat.

The Legion, 2021
 Olie på lærred, 41 x 33 cm

Fremmedlegionen er en eliteenhed indenfor den franske hær, som ofte agerer fortrop i de konfliktområder, som Frankrig er involveret i. Legionen, der er berømt for at være verdens hårdeste militære uddannelse, består af soldater fra hele verden, der opnår fransk statsborgerskab efter endt tjeneste. Fremmedlegionen havde tidligere base i Algeriet, men holder i dag til i Marseille, hvor billedet stammer fra.

Billedet er et stillbillede fra en tv-reportage om livet på træningscentret i Sydfrankrig, og viser et kort glimt af afklædte legionærer, der bader. Her ser man en sort krop, der bader imellem de hvide kroppe, og som fortæller en historie om, hvordan legionærernes funktion ophæver de individuelle forskelle og smelter dem sammen til en stereotyp fortælling om maskulinitet, disciplin og broderskab. Billedet stiller

spørgsmålstegn ved, om det at være *Toubab* er knyttet til den hvide hudfarve, eller om det primært beskriver en koloniserende adfærd eller funktion.

Fremmedlegionen har traditionelt været til stede i de franske kolonier og kæmpet i samtlige kolonikrige. Legionen er et levn fra en tid, hvor soldater med baggrund i kolonierne kæmpede

på fransk side; fx i Indokina, hvor senegalesiske soldater kæmpede på fransk side imod lokalbefolkningen. I dag er Fremmedlegionen eksempelvis til stede i Mali, hvor den franske hær opsporer og nedkæmper terrorceller. Her har man løbende modtaget rapporter om fremmedlegionærer, der spreder skræk og rædsel hos lokalbefolkningen.

Kompositionen i maleriet er inspireret af Ingres' *Le bain Turc* med henblik på at fremstille den hvide mands krop som objekt for en beskuer.

Identitaires, 2021

Olie på lærred, 33 x 27 cm

Billedet viser medlemmer af den højrenationalistiske gruppering *Jeunesses Nationalistes Revolutionnaires*, stiftet af Serge Ayoub, som ses centralt i billedet. Billedet er et stillbillede fra en dokumentarfilm om franske skinheads, som har sat filmholdet i stævne i en forstad vest for Paris.

En gruppering som *Jeunesses Nationalistes Revolutionnaires* patruljerede i det parisiske natteliv, men sjældent - som dokumentarfilmen ellers antyder - i forstæderne. Her benytter de filmholdet til at iscenesætte sig selv som en slags paramilitær gruppe, der står vagt om hvide menneskers rettigheder i boligområder, der er domineret af beboere fra de tidligere franske kolonier.

Den franske sociolog Didier Lapeyronnie skriver i sin bog *Le Ghetto Urbain*, at det forhold, Frankrig har opbygget til sine forstæder, er en direkte afspejling af den relation, man havde til de franske kolonier. Han betoner, at man i begge tilfælde opfatter befolkningen som en passiv gruppe, der skal domineres og civiliseres udefra for at kunne holdes i skak.